

JANKOVICS MARCELL-MONOGRÁFIA

A nyár embere

M TÓTH ÉVA

IMPOZÁNS KÖTET JANKOVICS MARCELL SOKSZÍNŰ ÉLETMŰVÉRŐL.

Hálás, sőt könnyűnek ígérkező feladat kevés állócsillagaink egyikeről monográfiát írni, még inkább képeskönyvet összeállítani, ám a *Jankovics Marcell* címmel megjelent életmű-album egyszerre túl sok és túl kevés. A több mint háromszáz oldalas, impozáns kötet négy tematikus egységre tagolódik, melyből az első Jankovics szakmai pályájának összegzése a mester tollából. Ez a mértéktartóan rövid, ámde a rendkívüli gazdagságú életpálya tényeit és történéseit a személyes hangvételt nem nélkülözve felmutató CV mindjárt a „bejáratnál” eligazít, milyen léptékű épületbe vagyunk hivatalosak. Mert Jankovics Marcell, akiből nem lehetett építész, mégis felépítette azt a folyamatosan növekedő házat, amelynek legszebb helyisége – e sorok írójának elfogult vélekedése szerint – animációs művészetének tágas, világos terme.

Varga Zoltán tanulmánya is áttekinthető és logikus. A *rajzfilmes* életmű összefüggéseit, erővonalait plasztikusan láttatja, s szemléletesen, értelmesen válogat a filmképekből. A *Sziszifusz a csúcson* című fejezettel a mester teljes animációs munkásságát hiánytalanul bemutató és értelmező, a filmes aspektust mindvégig megőrző monográfia született, s az elemző dicséretére váljon, hogy sem ájult tisztelet, sem gyermeki lelkesedés nem homályosítja el tekintetét: megfigyel, meglát, meghall. Korrekt, informatív szövege leendő szakdolgozatok sokaságának szolgál majd forrásául.

A hatvanas évek elejétől készülő Jankovics-rövidfilmeket kevesen ismerik, a nagyközönség számára neve a népszerű Gusztáv-sorozattal kezdett rögzülni, majd az 1973-as *János vitéznél* „égett be” végleg. Az 1974-es, az alkotói életmű szempontjából is emblematicus, Oscar-díjra jelölt *Sisyphus* fázisrajzai végigpörgethetőek a könyvlapokon, a Hoppál Mihály által jegyzett *Kultúrtörténeti tanulmányok* című fejezetben.

Míg Varga Zoltán anyaga önmagában is bátran kiadható lenne, a következő részek bizonytalanabb szerkesztői koncepcióról tanúskodnak, így a *Képgaléria* című, Jankovics filmképeit és illusztrációs tevékenységét reprezentáló válogatás is. Nyilván nehéz feladat a hatalmas életműből szemezgetni, de jobbat tett volna a könyvnek, ha néhány, a kontextuson kívül kevésbé működő rajz, festmény kimarad. Formai szempontból a galériába gyűjtött képek híd-ként kapcsolnák össze a kötet két tanulmányírójának szövegét,

de a szerzők különböző regiszterben szólalnak meg, s más-más elemzési stratégiát alkalmaznak.

Hoppál Mihály – több fontos könyv esetében a tanulmány alanyának szerzőtársa – Jankovics művelődéstörténeti, kutatói motivációit megvilágító, a műveiben használt szimbólum- és jelképrendszert feltáró, az ábrázolási sajátosságokra választ kereső és adó enciklopédikus igényességű katalógust szerkesztett korábbi tanulmányokra, s Jankovics Marcell szóbeli, írásbeli gondolataira, meglátásaira alapozva. A mester világmagyarázói szenvedélyét tanúsító, látszólag szerteágazó tematikájú, következtetéseiben mégis egységes írói alkotásainak impozáns sorát is felmutatja ez a fejezet, de talán a terjedelem szorító korlátai miatt az első részhez képest ez az egység túl töménynek, túl sok információt átadni vágyónak tűnik. A mennyiségében is elképesztő gondolkodói életmű természetesen megkívánja az értő közvetítést, hisz így jobban megismerjük a humanista attitűddel, a világ jelenségei iránti kiapadhatatlan érdeklődéssel bíró, szenvedélyes és sikeres művészt. Azonban talán szerencsésebb lett volna egy olyan elemzőt felkérni, aki Varga Zoltánhoz hasonló „szűrőket” alkalmazva, némi distanciával közelíti meg tárgyát.

Az életmű-album egészéből mindazonáltal a jankovicsi évszak-szimbólika szerinti „nyár-ember” originális és sikeres személyisége teljesedik ki előttünk, egy örökifjú D’Artagnant látunk, akinek lételeme a küzdés, s akinek sugárzó kontúrjai állandó lökötő mozgásban vannak, akár hőseié, János vitézé, Fehérlófiaé, vagy a könyvben sokat emlegetett Napé. A tanulmányok sokasága, a megvalósult és tervbe fagyott filmek, a szerepválalások és állásfoglalások, mind az olthatatlan kíváncsiságot és elhivatott küldetéstudatot dokumentálják. Bármely életmű-album csupán megsejtethet valamit mindebből. Jankovics Marcell ugyanis nem pusztán művész, tudós vagy nemzetstratégiai orákulum, hanem egy különlegesen szép természeti jelenség, akár a szivárvány, övé a spektrum összes színe, de elérhetetlen és leképezhetetlen. Ha nem lenne, ki kéne találni.

MMA KIADÓ, 2019

